

הגנת ישראל לקראת המאה ה-21

שר הביטחון יצחק מרדכי

במלאת יובל למדינה מתווה שר הביטחון יצחק מרדכי את השיקולים המנחים לעיצוב תפיסת הביטחון של ישראל תוך בחינת מקורות העוצמה שלה, האילוצים המשפיעים על הביטחון הלאומי ומערכת האיומים והסיכויים שישפיעו על דמות המזרח התיכון בפתח המאה הבאה

מאמר זה מתפרסם
במקביל בכתב-העת
HARVARD
INTERNATIONAL
REVIEW

את משאביה האינטלקטואליים והביטחוניים לעיצוב סביבה אזורית יציבה. הסיבות להצלחתה של ישראל טמונות ביגיעתם, בהתמדתם וברוחם של כל אחד מאזרחיה. אולם בראייה כוללת ניתן לייחס את עוצמתה של המדינה לגורמים הבאים:

- **נחישותם של הישראלים לנהל את חייהם כאומה חופשית על אדמת אבותיהם.** הלקחים, העשנים עדיין, של שואת יהודי אירופה – כמו גם הניסיונות הערביים למנוע ולהחליש את אחיות העם היהודי במולדתו – תרמו דווקא ליצירת תחושה של צדק, לעקשנות ולתחבולה בקרב עם שהיה מפוזר על פני ארבע כנפות תבל. במובן ידוע החישה ההתנגדות לקיומה של מדינת ישראל את גיבושה של "רוח יחידה" ושל תחושת אחדות בקרב העם בישראל.

- **קיומה של חברה דמוקרטית, פלורליסטית וחופשית, המעודדת יצירתיות ויזמות והמטפחת בקרב אזרחיה תחושה של שייכות ושל חירות הפרט.** זוהי גם חברה, אשר בבת אחת התפכחה להבין את הסכנה שמסוגלים פורעי חוק, הבאים מקרבה ממש, להציב לרקמתה החברתית ולמנהיגותה הנבחרת.

- **עוצמה פוליטית וצבאית.** ישראל נהנית מדימוי של הרתעה, מגיבוי אמריקני חזק, מקהילה מבוססת של מחקר ופיתוח ומתעשיות הגנה מקומיות מתקדמות ביותר. צבאה ניחן במכפילי כוח בתחומים קריטיים כגון מודיעין, חיל אוויר, שליטה ובקרה. ישראל משתבחת באיכותה הגבוהה של מנהיגותה האזרחית

מבט מקיף על 50 שנות עצמאות וריבונות ישראלית מגלה הישגים חסרי תקדים, אך גם אתגרים יוצאי דופן. בתולדות העולם אין עוד מקרה דומה לתחייה המדינית המגולמת במדינת ישראל. אכן, החיזיון של אומה עתיקה, השבה למולדתה העתיקה אחרי שני אלפי שנות גלות כה סמוך לרצח העם הנורא ביותר בהיסטוריה האנושית, הינו סיפור הראוי לתיאור יסודי מכפי שפורמט זה מאפשר. בהקשר זה מעניינת במיוחד, כמובן, היא עלילת הצלחתה של מדינה צעירה לעבור מהגנה על עצמאותה השבירה לבניית כוח מגן בעל מוניטין בינלאומיים כה מרשימים.

מאמר זה מציג משיכות מכחול רחבות של מי אשר בכל חייו הבורגים כחייל הגשים בתפקידיו את אמונתו, כי במקרה המיוחד של ישראל השליחות הכרוכה בשימור ביטחונה הפיזי מתעלה על כל צורך אחר, וכי צו קיומה הפיזי של ישראל – כאשר היא נתונה בסכנה – גובר על צורכי איכות קיומה של המדינה.

נוכח ההיסטוריה המוכרת של רדיפות העם היהודי לדורותיו נקל להבין מדוע מייחסים בישראל חשיבות כה מכרעת לציווי הביטחון. עם זאת, סקירת ניסיונה הייחודי של ישראל בבניין-עם בנסיבות של אתגרים ביטחוניים בלתי פוסקים אינה יכולה להצטמצם לדיון בהיבטים צבאיים בלבד של דילמות הביטחון הלאומי הישראלי. לפיכך אנסה בעמודים הבאים לדון בדברים מפרספקטיבה רחבה יותר.

יכולותיה ההגנתיות של ישראל

לאחר חמישה עשורים של קיום עצמאי ישראל של היום הינה מדינה חזקה, משגשגת, בטוחה בעצמה ומוכנה לגייס

לוחם ומפקד בצנחנים,
אלוף שלושת הפיקודים,
שר הביטחון מ-1996

את גבולה הארוך ביותר. ישראל נכנסה לתהליך משא-ומתן מתמשך ורציני עם הפלשתינים וכבר חתמה עימם על שורה של הסכמים פורצי דרך. היא פיתחה קשרים ביטחוניים הדוקים עם תורכיה – מדינה מוסלמית בעלת חשיבות אסטרטגית מרכזית במזרח התיכון. ישראל גם נהנית ממודעות ערבית למחויבות האמריקנית הקבועה לביטחונה ומהכרה נרחבת בלגיטימיות של דאגותיה הביטחוניות. יתר על כן, מדינות רבות במזרח התיכון שותפות להערכתה של ישראל לגבי הסכנה הנשקפת ליציבות באזור מהאיסלאם הפוליטי הרדיקלי. המגבלות הבינלאומיות שהוטלו על מדינות רדיקליות – עיראק ולוב – כל זמן שיישמרו בתוקף, תורמות אף הן לביטחונה של ישראל.

אסימטריות שמולן מתמודדת

ישראל

לצד מגמות חיוביות אלה סובלת ישראל משורה של אסימטריות מבניות, שימשיכו להציב לה אתגרים ביטחוניים ארוכי טווח. אלה כוללות את היסודות הבאים:

- ישראל קטנה בשטח. היא ענייה במשאבים טבעיים, לרבות מים, ותלויה במקורות אנרגיה חיצוניים להנעת כלכלתה.
- אף שהיא מקיימת יחסים של שלום עם שכנותיה מדרום וממזרח, ישראל עדיין מבודדת מבחינה גיאוגרפית. היא נעדרת עומק אסטרטגי. תלותה בכוחות מילואים עודדה בעבר – והיא עלולה עדיין לעודד – מתקפת פתע נגדה.
- אוכלוסיית ישראל והתשתית התעשייתית-מסחרית שלה מרוכזות ברצועה צפופה לאורך החוף. לפגיעות זו יש להוסיף את רגישותו הרבה של הציבור הישראלי לאבדות, כולל בצה"ל.
- ישראל ניצבת מול קולקטיב גדול של מדינות מוסלמיות, שכמה מהן מסרבות עדיין להכיר בלגיטימיות עצמאותה של מדינה יהודית במרחבן. אחדות – כמו איראן ולוב – מצדדות בגלוי בשימוש בכוח כאמצעי לחסל את ישראל אחת ולתמיד.
- בישראל חברה שקופה, עיתונות חקרנית ומוסדות

והצבאית, ברמה גבוהה של סולידריות ושל ליכוד המפעמים בקרבה מול איומים חיצוניים, ברקורד מוכח של ניצחון במלחמות ובהכרה בעליונותה הביטחונית מצד גורמים אזוריים.

● **חוסן כלכלי וטכנולוגי.** כלכלת ישראל חזקה יותר מכלכלותיהן של כל המדינות השכנות לה. ערכו של

ישראל משתבחת באיכותה הגבוהה של מנהיגותה האזרחית והצבאית, ברמה גבוהה של סולידריות ושל ליכוד המפעמים בקרבה מול איומים חיצוניים

התוצר הלאומי, המופק על-ידי 6 מיליון ישראלים, עולה על זה המיוצר על-ידי 85 מיליון ערבים, השוכנים במדינות הגובלות בישראל. כלכלת ישראל צומחת במהירות. היא עתירת הון וידע ונעה בבטחה לעבר התמחות בענפי הטכנולוגיה הגבוהה. אמת, כלכלת ישראל דורשת עדיין התאמות ושינויים מבניים. היא גם תלויה עדיין בסיוע ביטחוני וכלכלי אמריקני, אשר בלעדיו לא הייתה מסוגלת לרשום צמיחה כה מרשימה. יחד עם זאת אין להכחיש כי ישראל נעה במסלול הנכון לקראת הפיכתה למדינה בעלת משק מודרני מהמעלה הראשונה.

● **הקשר בינלאומי חיובי.** היותה של ישראל מדינה דמוקרטית שייך אותה מאז כינונה למחנה המערבי של מדינות העולם. התמוטטותו של הגוש המזרחי ופירוקה של ברית-הנחילו מפלה לכל אלה שהטילו את ייבם על תמיכתה ועל גיבויה של מעצמת העל הסובייטית. הם גם סימלו ניצחון לכל מי שקשר את עתידו, את ערכיו ואת ביטחונו עם המערב. בעת שאחרים נאלצו – לא תמיד בהצלחה – לבצע התאמות מדיניות מכאיבות למציאות הבינלאומית החדשה, הצליחה ישראל לשפר את יחסיה גם עם מי שתמכו ביריביה מקרב הגוש המזרחי ומחוצה לו.

● **סביבה אזורית משופרת.** ישראל זכתה להכרה מצד מספר גדל של מדינות ערביות והצליחה להביא למעגל השלום והדו-קיום שותפים ערביים חדשים. היא כרתה הסכמי שלום פורמליים עם מצרים – לפניים אויבתה הראשית – ועם ירדן, שעמיה היא חולקת

מעלים את
לו"ר האופק
לאיסוף מודיעין

ישראלית

יובל למדינת ישראל

121

פתוחים. הציבור הישראלי סקרן ודברן ואינו נרתע מלחשוף את חולשותיה של המדינה שבה הוא חי – גם בפני המשטרים הסגורים והאוטוריטריים השולטים במרבית מדינות האיזור. יתר על כן, בניגוד למצופה מרבים ממתנגדיה – מישראל מצפים להפגין נורמות של התנהגות נאורה, גם כאשר על הכף מונחים מצבים מסכני חיים.

● ישראל אינה מאיימת על שום מדינה במזרח התיכון. בעבר הציעה לחתום על ערבויות פורמליות, לא כל שכן לכוון צעדים בנוי אמון, שאמורים היו להמחיש פעם נוספת את כוונותיה הבלתי תוקפניות כלפי שכניה. למרות זאת מתייחסות כמה מדינות באיזור ליכולותיה ההגנתיות של ישראל כאל איום על ביטחון ועל האינטרסים שלהן. תגובתן לאיום שהן מבחינות מצד ישראל מסבכת עוד יותר את הדילמות הביטחוניות שעמן צריכה ישאל להתמודד.

● הזדקקותן של מדינות רבות בעולם לנפט מהמזרח התיכון ממלאת עדיין תפקיד מזיק בעיצוב היבטים במדיניותן הנוגעים לישראל.

● ולבסוף, התמשכותו של הסכסוך הישראלי-ערבי יצרה עייפות והתרחקות במדינות רבות בעולם, שאלמלא כן היו יכולות לתרום להקלה בתחושת המשבר האופפת תדיר את אזורנו.

איומים אזוריים פוטנציאליים

בהינתן המגמות הסותרות שתוארו לעיל, הרי הערכה זהירה של האתגרים הביטחוניים העתידיים, העשויים לשרור במזרח התיכון, אינה יכולה לשלול את התפתחותם של סיכונים חדשים או מחודשים לישראל. ישראל אומנם מהווה חלק בלתי נפרד מהמציאות הפוליטית-צבאית במזרח התיכון – ולפיכך תמשיך מדיניותה למלא תפקיד מרכזי בעיצובה של מדיניות זו – עם זאת מתכנני המדיניות בישראל אינם יכולים להתעלם מהאפשרות כי מגמות שליליות באיזור תוכלנה להתפתח גם ללא כל קשר למעשיה או למחדליה של ישראל.

אין שום פן דטרמיניסטי בצורה שבה יתפתחו תהליכים במזרח התיכון, ובהחלט ייתכן כי רדיפת השלום וניצול רווחיו יתפכו להיות מרכיבים עיקריים בעיצוב נוף מזרח תיכוני שפוי ורגוע יותר. אף-על-פי-כן, אבחנה ארוכת טווח, המבוססת על יכולות צבאיות – קיימות או חזויות – חייבת להתייחס גם לתסריטים פחות אופטימיים כדלקמן:

● **מלחמה קונוונציונלית יזומה על-ידי גורמים ערביים מתוך מטרה להשיג בכוח את מה שלא יכלו או לא רצו להשיג ליד שולחן המשא-ומתן.** הסלמה בלתי רצויה או טעות בחישוב מצד גורמים עוינים לישראל עלולות להידרדר לאותה תוצאה.

● **מאמצים מרוכזים מצד מדינות ערביות ואיראן לפצות את עצמן על חולשותיהן ולנצל נקודות תורפה של ישראל.** המגמה קיימת כבר כיום. המשאבים המוקדשים לרכישת מערכות נשק איכותיות – בעיקר מערכות שיגור ארוכות טווח – הינם, כמובן, מביטוייה הבולטים של מגמה זו.

● **פיתוח של יכולות עצמיות בתחומים הבלתי קונוונציונליים.** כמה מדינות ערביות כבר השתמשו בנשק כימי במזרח התיכון. לפחות במקרה אחד – במלחמת עיראק-איראן – היה השימוש בנשק כימי אחד הגורמים המכריעים בהבאת משבר אזורי ממושך זה לידי סיום. מספר מדינות חשובות באיזור מקיימות תוכניות לפיתוח ולייצורו של נשק ביולוגי, וקיימות עדויות, שלפיהן אחדים מאויביה המושבעים של ישראל נמצאו או נמצאים בנתיב גרעיני-צבאי. בהקשר זה מטרידה ואירונית היא העובדה כי מדינות לא מעטות באיזור רואות בהצטרפות להסכמים בינלאומיים, האוסרים על פיתוח, על ייצור ועל החזקה של נשק להשמדה המונית, אמצעי לרכישת דימוי של מכובדות. לפיכך הן מתייחסות להסכמים כאלה כאל מכשיר המקל, יותר מאשר מכביד, על תוכניותיהן הבלתי קונוונציונליות. בכל מקרה, החיבור שבין נשק לא קונוונציונלי ואמצעי שיגור לטווח ארוך עלול לסכן את עצם קיומה של ישראל, כאשר הוא מצוי בידי מדינה עוינת. סכנה קיומית נוספת טמונה באפשרות שנשק לא קונוונציונלי יגיע לידי טרוריסטים.

● **סכסוך בעצמות נמוכה** – החל ממלחמת גרילה (בלבנון) ופעולות טרור וכלה בהפעלה יזומה של עימותים קטני היקף אך מרובי נפגעים לקידום דרישות פוליטיות. פרדוקסלית עשויה התקדמות בתהליך השלום להגביר דווקא את המוטיבציה של קבוצות הנתמכות בידי איראן, כמו חמאס או חיזבאללה, לערער בכוח כל הישג או סיכוי להישג של דו-קיום בשלום. בהקשר זה תיוודע חשיבות מיוחדת למדיניות שתאמץ ולפעולות שתנקוט הרשות הפלשתינית כדי לדכא כל ביטוי של טרור. הניסיון מלמד, שכל היסוס בסוגיה קריטית זו מסכן את

המשך ההתקדמות בתהליך השלום כמו גם הישגים שכבר נרשמו במהלכו.

● **סכנות מצד משטרים איסלאמיים רדיקליים.** כאן מדובר לא רק באיומים ישירים על ישראל מצד קבוצות טרור הנעזרות או מקבלות השראה מאיראן או ממדינות אחרות, אלא גם באיומים עקיפים מצד גורמים רדיקליים המכוונים לערער את יציבותם של משטרים ערביים פרו-מערביים, שהוכיחו במעשה את עניינם בדוקיום עם ישראל.

הערכה זהירה של האתגרים הביטחוניים העתידיים, העשויים לשרור במזרח התיכון, אינה יכולה לשלול התפתחותם של סיכונים חדשים או מחודשים לישראל

● **רציפות במדיניותם של משטרים מתחלפים.** מנהיגים ערביים רבים נמצאים בסוף העשור השישי לחייהם, וברור כי במוקדם או במאוחר יפרשו מכס השלטון. בכמה מדינות ערביות – לא בכולן – העדרם של נהלים מסודרים לחילופי שלטון עשוי להפוך את הכורח שבחילופין למאבק פנימי משבש יציבות. חשוב מכך, מנהיגים אוטוריטריים חדשים עשויים לבחור שלא לכבד מחויבויות שניתנו על-ידי קודמיהם לישראל. מהפכים בנסיבות הפוליטיות הפנימיות של מדינות ערביות עלולים איפוא להניב מהפכים גם ביחסן של מדינות אלה לישראל.

'חס' צבא-חברה

לשינויים החיצוניים, שהשפיעו על אופיין של הדילמות הביטחוניות של ישראל, נלוו תמורות חברתיות פנימיות, שהוסיפו ממד נוסף של בעייתיות לדילמות אלה. מימיו הראשונים היה צבא ההגנה לישראל צבא אזרחים מובהק, שנוקק לכוחות מילואים כדי להגיע לפריסה מלאה בזמן חירום. מסיבה זו קל היה לשינויים בנורמות החברתיות, שהתפתחו בסביבה האזרחית, לחלחל לממסד הצבאי ולהשפיע על מוסכמות צבאיות בו. הרגלים מתירניים בסקטור האזרחי יכולים, לעיתים, להתנגש בצורכי הסדר והמשמעת הצבאיים. עם זאת, הסתגלות

לציוויי השינוי עשויה להניב ערך מוסף רב גם לממסד צבאי. היא יכולה לרענן חשיבה ומנהיגים המובנים בו, ובמקרה הספציפי של ישראל: היא יכולה – לפחות בצבא – להקהות מעוקצו של החיכוך הפוליטי המתמיד, המאפיין את החברה האזרחית בארץ. מראשיתו שירת הגיוס לצה"ל מטרות לאומיות רחבות יותר. בחברה של כור היתוך היה הצבא כלי חשוב לחינוך ולגיבוש חברתיים. ניתן גם לומר כי בגיל שבו עומדים אזרחים ישראלים על דעתם ותובעים – בצדק – לממש ולהרחיב את זכויותיהם, מדגיש השירות הצבאי – במידה לא פחותה של צדק – את חובותיהם. גברים ונשים, לידי הארץ ועולים, חקלאים ועירוניים, עשירים ועניים הורגלו משחר ילדותם לצפות כי עליהם להקדיש כמה משנות חייהם להגנת מולדתם. אכן, להוציא חריגים, שעליהם הוסכם עם יסוד המדינה והצבא, ערך אחריות הפרט לכלל, כפי שהוא מגולם בשירות הצבאי, הפך בישראל למוסכמה חברתית מקובלת על הכל.

אף-על-פי-כן, בהשוואה לנורמות ששררו במדינה במלחמת הקוממיות, ניתן לקבוע כי היחסים בין הצבא לחברה הישראלית עברו תמורות עמוקות. קשה לאמוד במדויק את משקלן של תמורות אלה, אולם לא ניתן להתעלם מהשפעתן על הציפיות ועל היחסים הביטחוניים שהתפתחו במדינה. בהקשר זה ראויים לתשומת לב השינויים הבאים:

- הדגש המסורתי, שלו זכה הטיפול בטובת הכלל, זוכה לאיזון הולך וגובר בהכרה ובהגנה נמרצת על זכויות הפרט.
- חל גידול ניכר במעורבותה של החברה – ולעיתים אפילו בהתערבותה – בענייני ביטחון. בתי-משפט, בית-המחוקקים, הורים, פוליטיקאים ומעל לכל התקשורת פוקחים כיום עין בוחנת על עניינים, שעבר נחשבו כחורים מטווח טיפולו של הממסד האזרחי.
- הדילמות וההיבטים הביטחוניים של כל הסכם צבאי, שעמד למשא-ומתן או אפילו שנידון בין ישראל לשותף ערבי, הטילו את כוחות הביטחון של ישראל באורח בלתי נמנע לפולמוס פנימי, שחצה את האומה לשני מחנות. לעיתים קרובות מדי הניב מצב עניינים זה תוצאות בלתי נוחות ללובשי המדים. על אף שפעל תמיד רק תחת הנחיותיו של הדרג המדיני הנבחר בישראל, ועל אף מאמציו להישאר בלתי תלוי, לא תמיד הצליח הדרג הצבאי להתחמק מהאשמות כי

טי"ל ה"חץ" כ"ירוט טק"ה

הביטחוניות הלגיטימיות של כל הצדדים. בו בזמן, אופיה השביר של הפוליטיקה האזורית יחייב את ישראל לאמץ מדיניות הגנה זהירה אפילו בנסיבות של הסכמי שלום רחבים יותר במזרח התיכון.

- מצב של שלום מקיף בכל רחבי המזרח התיכון ישנה מחשיבותם הביטחונית היחסית של שטחים. למרות זאת, גם כאשר ביום מן הימים נגיע למצב של שלום כולל באזור, יחייבו אילוצי הגיאוגרפיה ונתוני פריסת האוכלוסייה בישראל, כי ישראל תסתמך לביטחונה גם על שטחים שיוותרו בשליטתה.

- כדי להגן על השלום, להרתיע מפני הפרות ולהתמודד עם מפריס תזדקק ישראל גם בעתיד לתשתית ביטחונית מתקדמת. גם בעתיד יחלשו מדינות ערב על אוכלוסייה, על שטח ועל צבאות גדולים לאין ערוך מאלה שבידי ישראל. לפיכך תצטרך ישראל להשקיע רבות כדי לקיים יתרון צבאי איכותי בחזית הטכנולוגיה כדי להרתיע וכדי להתמודד עם כל קואליציה פוטנציאלית של מפריי שלום. גם בנסיבות של רגיעה במזרח התיכון תצטרך ישראל לפעול על-פי האימרה הלטינית: "הרוצה בשלום, ייכון למלחמה". יתר על כן, בניסיונה לשמר יתרון איכותי עלולה ישראל להיתקל בהתנגדות גוברת מצד שחקנים אזוריים ומצד ספקי נשק זרים. ניתן איפוא להניח, כי גם בטווח הרחוק – ולפחות עד שתייצב השלום הכולל – עשוי מחיר השמירה על השלום להכביד כמעט כמו מחיר ההתכוננות למלחמה. על אף זאת מותר גם להניח כי רוב הישראלים יבינו כי מחיר השלום, גבוה ככל שיהיה, לעולם יהיה עדיף על כל אלטרנטיבה של עימות צבאי.

- הסדרי בקרת נשק מעשיים, שאחדים מהם כבר הוכיחו את עצמם בהסכמים עם כמה מדינות ערביות, יוכלו לספק תמיכה חשובה לכל הסכם שלום עתידי. עם זאת, כדי שיאריכו ימים, חשוב כי במזרח התיכון תשרור תרבות של שקיפות, של ציות ושל אימות, שתודא כי הסדרים מוסכמים להגבלת פריסה של כוחות ולצמצום אמצעי לחימה יכובדו על-ידי כל מי שחתם עליהם. המקרה של עיראק מוכיח כי על המזרח התיכון, ככלל, לעבור כברת דרך ארוכה עד שיהיה מסוגל להגשים ולקיים נורמה זו.

מה הלאה: מסקנות ותקוות

מסלול התפתחותה של אומה עובר, בתפיסתי, דרך שלושה

הוא נוטה לצד זה או אחר של המפה הפוליטית בארץ. למרות כל זאת הצליח צה"ל להישאר במידה רבה מחוץ לתחומי הוויכוח הפוליטי בישראל. במבט לאחור אפשר, לדעתי, לקבוע כי אחד ההישגים החשובים של הדמוקרטיה בישראל היה כי למרות המקום המרכזי שהוא תופס בחיי האומה הצליח צה"ל להישאר גוף אפוליטי ולהיותו כשמורה מוכרת ובלתי מעוררת של הקונסנזוס הלאומי במדינה.

- בחלקים – קטנים אומנם – של החברה בישראל כירסמו העייפות והתסכול ממה שנתפס כאופיו הבלתי פתיר של הסכסוך עם הערבים בתמריץ לשרת בצבא. עם זאת, חיזקה אבחנה זו ממש את תחושת השליחות וההתנדבות המפעמת בקרב גורמים אחרים בחברה הישראלית.

התוצאה הסופית של שינויים אלה הייתה כי ניהול ביטחונה של ישראל הפך למשימה מורכבת ועדינה יותר. ההתמודדות והתחרות מול דרישות פוליטיות וחברתיות מאלצות כיום את ראשי מערכת הביטחון לפתח שיטות חדשות לשימור רמה נאותה של ביטחון במשאבים תקציביים הולכים ופוחתים. פיקוח ציבורי צמוד יותר מחייב אותם לפעול בזהירות רבה יותר בבואם להחליט ולהוציא לפועל תוכניות ביטחוניות אלו או אחרות. לכל אלה נוסף הפולמוס הפנימי והסכסוך עם הפלשתינים, המאלצים את מקבלי ההחלטות בארץ לנהוג בריסון גובר בכל הכרוך בהפעלת כוח בנסיבות דו-משמעיות. עם זאת אני בטוח כי בעיתות חירום, מול איומים ברורים לכל, ישילו כל הישראלים – חיילים ואזרחים במדים כאחד – את חילוקי הדעות ביניהם ויתגייסו כאיש אחד להגנת ארצם.

שיקולי ביטחון עתידיים

מבט קדימה על נכסיה ועל צרכיה הביטחוניים של ישראל מלמד כי בכל התפתחות עתידית יהיה צורך להביא בחשבון את הפרמטרים הביטחוניים הבאים:

- יעד השגת השלום של ישראל עם כל יריביה במזרח התיכון ימשיך לשקף את הבנתה כי השלום היה ויישאר אמצעי מרכזי ביותר להבטחת ביטחונה. כל ממשלה ישראלית הכירה בכך, שכל תחליף לשלום הינו, בהכרח, זמני, בלתי יציב ויקר יותר.

- הסדרים ביטחוניים יציבים יצטרכו להתחשב בדאגות

שלבם: חזון ותקומה, עצמאות, ומנוחה ונחלה. ישראלים רבים חשים כי לאחר 50 שנות עצמאות מותר להם להאמין כי בדורנו אכן התגשמו חלומנו ותפילותיו של העם היהודי לדורותיו, וכי עתה אכן החיינו והגיענו לשלב השלישי.

מסקנתי שלי מסויגת יותר. על אף שאני משוכנע כי אנו נעים לכיוון השלב האחרון, אני מאמין כי אנו נאבקים עדיין לייצב את השלב השני של עצמאותנו. בפיסקאות קודמות התייחסתי לגורמים העשויים להשפיע על הכיוון ועל הקצב הנחוץ להשגת המטרה הנכספת של שלום, רגיעה וביטחון לישראל. גורמים אלה כוללים את מתכונת יחסינו עם הפלשתינים ועם הסורים, כמו גם, כמובן, את אופי יחסינו עם מצרים ועם ירדן; את איכות יחסינו עם ארה"ב; את סכנת הטרור; את קיומם של איומים ארוכי טווח ואת יציבותם של משטרים ערביים רודפי שלום. פסיפס השלום הבטוח לא יוכל להיות שלם כל עוד אחד ממרכיבים אלה אינו משובץ כראוי בתמונה הכוללת.

כדי לשמר ביטחון – אפילו בתנאים של שלום מקיף, לא כל שכן בתסריט של שלום חלקי – תזדקק ישראל לעשות כל מה שבכוחה כדי

לחזק את התמריצים לשלום, לבנות כוח מגן, אך לעשות בו שימוש רק בנסיבות הכרחיות ביותר, ולעמוד על שימור אלמנטים קריטיים ביציבותה הביטחונית הכוללת.

כדי להגן על השלום, להרתיע מפני הפרות ולהתמודד עם מפריים תזדקק ישראל גם בעתיד לתשתית ביטחונית מתקדמת

אלמנטים אלה מתחילים בצורך לטפח דימוי בלתי מעורער של הרתעה אסטרטגית לסיכול איומים קיומיים; עוברים דרך טיפוח תשתית מקומית של תעשייה מדעית וביטחונית מתקדמת ומסתיימים בצורך לשמר יתרון צבאי איכותי. מרכיבו ההכרחיים של יתרון זה נפרסים, בין היתר, על פני שימור עליונות ביכולת ההתרעה המוקדמת, מודיעין, חיל אוויר ומערכות של נשק מגד ויכולת מרתיעה בהגנה נגד טילים ונגד נשק כימי וביולוגי. בבסיסם של כל אלה יעמוד גם להבא הכורח לקיים שותפות איתנה והדוקה של ישראל עם ארצות-הברית. בנותני דרור למחשבותיי על ביטחונה של ישראל 50

שנה קדימה אני מצייר בדמיוני ישראל המצויה בשלום עם כל אויביה לשעבר, בלב איזור הנשלט על-ידי משטרים דמוקרטיים, המחויבים בדיווח, באחריות ובשקיפות לבוחריהם. ישראל, שביטחונה מעוגן גם בהסדרים

שר הביטחון יצחק מרדכי בפגישה עם נשיא מצרים חוסני מובארכ בראשית חודש יוני 1998 בקהיר

אזורים, חופשייה לנהל את ענייניה כשהיא משוחררת מעולם הכבד של מעשי טרור, של פחד ממלחמה, של שנאה ושל אבדות.

בעיני רוחי אני רואה מדינה המפנה לשימוש אזרחי את האנרגיה ואת המומחיות שהיא מקדישה כיום למחקר ולפיתוח צבאיים; מדינה אשר שיעור תקציבה הצבאי בתוצר הלאומי שווה לזה של כל מדינה בלתי מאוימת בעולם; מדינה הממשיכה לחלוק ערכים, אינטרסים וקשר מיוחד עם ארה"ב. בטווח של יובל שנים מעכשיו, ואף פחות מכך, אני מייחל למציאות שבה מפקחים ממשלת ישראל ושר הביטחון שלה על צבא קטן יותר, המורכב מחיילים סדירים ומחיילי מילואים, המקדישים לשירות הצבא חלק זעום בלבד מן הזמן שהם נאלצים להקדיש היום לאותה מטרה. אני חולם על צבא הגנה לישראל, המבצע תרגילים משותפים עם צבאות ערביים והמעורב במשימות של שמירת שלום באזורי משבר מחוץ למזרח התיכון. בקיצור, אני חוזה ישראל, אשר כל מי שמתגורר במזרח התיכון מתייחס לקיומה לא כאל נתון נסבל, אלא כאל גורם חיוני לביטחונו ולשגשוגו של כל האיזור כולו. אני מאמין כי עוצמתה, סבלנותה ונכונותה של מדינת ישראל להסתכן אפילו בפשרות מכאיבות עם יריביה כדי להגיע לשלום עימם יאפשרו לה יום אחד להפוך חזון זה למציאות.

הצהרונות

יובל למדינת ישראל

125